

Chương VI

**Tư tưởng Hồ Chí Minh
về văn hoá, đạo đức và
xây dựng con người mới**

I. Tư tưởng Hồ Chí Minh về văn hoá

1. Hồ Chí Minh – Nhà văn hoá kiệt xuất

“Từ Nguyễn Ái Quốc toả ra một nền văn hoá, không phải văn hoá châu Âu, mà có lẽ là nền văn hoá của tương lai”

- a. Hồ Chí Minh là người khởi xướng phong trào đấu tranh chống chủ nghĩa thực dân, giải phóng các dân tộc bị áp bức thuộc địa, giành độc lập, tự do
- b. HCM là người đã sớm nhận thức vai trò, sức mạnh của văn hoá, đã sớm đưa văn hoá vào chiến lược phát triển của đất nước
- c. HCM là người đầu tiên đưa chủ nghĩa Mác – Lênin và Việt Nam, lấy đó làm cơ sở xây dựng nền văn hoá Việt Nam mới
- d. Bản thân Hồ Chí Minh là nhà hoạt động và sáng tạo văn hoá lớn

2. Khái niệm văn hoá theo tư tưởng HCM

a. Quan niệm chung về văn hoá

b. Định nghĩa của Hồ Chí Minh về văn hoá

“Vì lẽ sinh tồn cũng như mục đích cuộc sống, loài người mới phát minh và sáng tạo ra ngôn ngữ, chữ viết, đạo đức, pháp luật, khoa học, tôn giáo, văn học, nghệ thuật, những công cụ cho sinh hoạt hàng về ăn, mặc, ở và các phương thức sử dụng. Toàn bộ những sáng tạo và phát minh đó tức là văn hoá. Văn hoá là sự tổng hợp của mọi phương thức sinh hoạt cùng với biểu hiện của nó mà loài người đã sản sinh ra nhằm thích ứng những nhu cầu đời sống và đòi hỏi của sự sinh tồn”.

(Hồ Chí Minh toàn tập, tập 3 tr 431)

* Định hướng xây dựng nền văn hoá mới

- Xây dựng tâm lý: tinh thần độc lập, tự cường
- Xây dựng luân lý: Biết hy sinh mình, làm lợi cho quần chúng
- Xây dựng xã hội: mọi sự nghiệp có liên quan đến phúc lợi của nhân dân trong xã hội
- Xây dựng chính trị: dân quyền
- Xây dựng kinh tế

3. Quan điểm của Hồ Chí Minh về những vấn đề chung của văn hoá

a. Quan điểm về vị trí, vai trò của văn hoá

- Văn hoá là đời sống tinh thần xã hội, thuộc kiến trúc thượng tầng:

+ Trong quan hệ với chính trị, xã hội:

“Chính trị - xã hội có được giải phóng thì văn hoá mới được giải phóng, chính trị xã hội giải phóng sẽ mở đường cho văn hoá phát triển”

“Dân tộc bị áp bức thì văn nghệ cũng mất tự do. Văn nghệ muốn tự do phải tham gia cách mạng”

+ Trong quan hệ với kinh tế:

“Văn hoá là một kiến trúc thượng tầng, nhưng cơ sở hạ tầng của xã hội có kiến thiết rồi, văn hoá mới kiến thiết được và có đủ điều kiện phát triển được

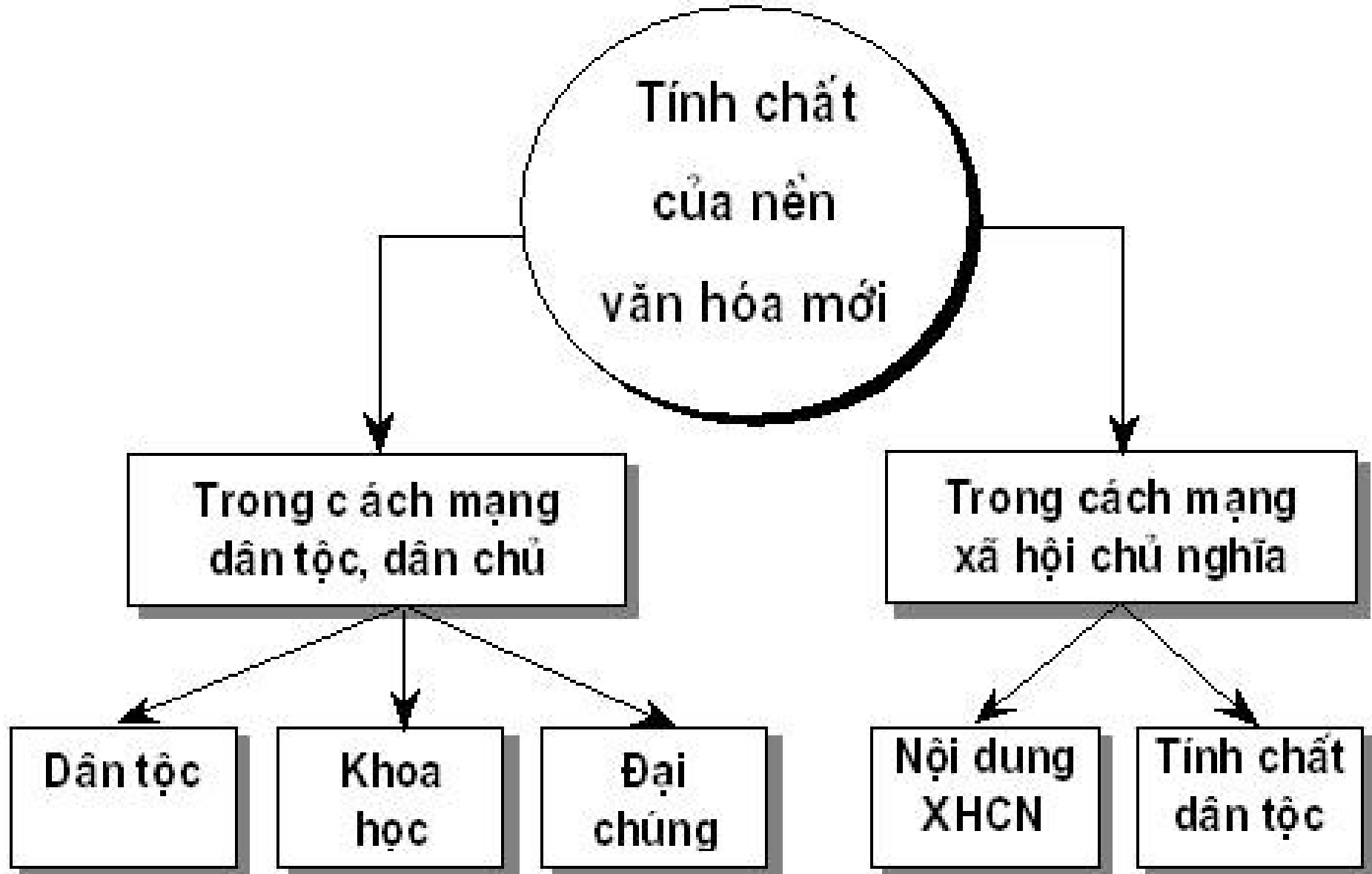
-Văn hoá không thể đứng ngoài, mà phải ở trong kinh tế và chính trị, văn hoá phải thúc đẩy nhiệm vụ chính trị và thúc đẩy phát triển kinh tế

+ Văn hoá phải thực sự là mục tiêu, động lực của sự phát triển, văn hoá phải tham gia thực hiện nhiệm vụ chính trị, kinh tế

“ Văn hoá, văn nghệ cũng là mặt trận, anh chị em là chiến sĩ trên mặt trận ấy”

+ Kinh tế, chính trị cũng phải có tính văn hoá

b. Quan điểm Hồ Chí Minh về tính chất của nền văn hoá mới

- Tính dân tộc

“ Nếu dân tộc hoá mà phát triển đến cực điểm thì tức là đến chỗ thế giới hoá nó, vì lúc bấy giờ văn hoá thế giới sẽ phải chú ý đến văn hoá của mình, sẽ chiếm địa vị ngang với các nền văn hoá thế giới”

- Tính khoa học

- + Hiện đại, tiên tiến, thuận với trào lưu phát triển của thời đại
- + Phải biết gạn đục, khơi trong, kế thừa truyền thống tốt đẹp của dân tộc và những tinh hoa văn hoá tiến bộ của nhân loại
- + Đấu tranh chống những gì trái với khoa học, phản tiến bộ, chủ nghĩa duy tâm thần bí, mê tín dị đoan...

- Tính đại chúng

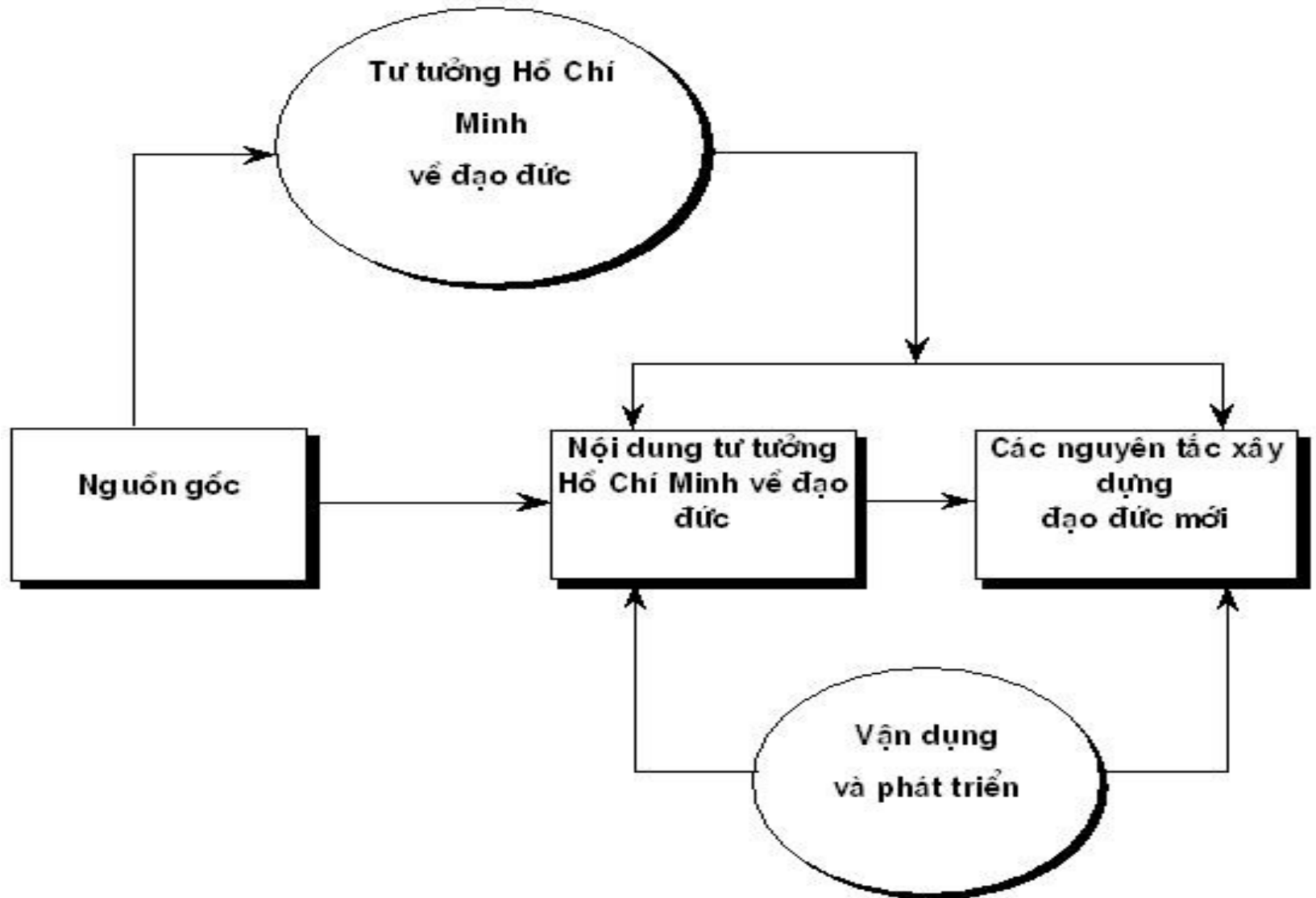
c. Quan điểm về chức năng của văn hoá

- Bồi dưỡng tư tưởng đúng đắn và những tình cảm cao đẹp
- Mở rộng hiểu biết, nâng cao dân trí
- Bồi dưỡng những phẩm chất, phong cách và lối sống tốt đẹp, lành mạnh; hướng con người đến chân, thiện, mỹ để hoàn thiện bản thân

4. Quan điểm của Hồ Chí Minh về một số lĩnh vực chính của văn hoá

- a. Văn hoá giáo dục
- b. Văn hoá văn nghệ
- c. Văn hoá đời sống

II. Tư tưởng Hồ Chí Minh về đạo đức

1. Nguồn gốc tư tưởng đạo đức Hồ Chí Minh

- § 10 **Độc** truyền thành của dân tộc :

- + Khuyến mãi ng-êi sêng cã t×nh nghĩa, nh©n **Độc**, thñy chung, cã tr-íc cã sau, biÕt trung, biÕt hiÕu.
- + Dân tộc ViÕt Nam lµ mét dân tộc **Đ** cao **Đ** lý lµm ng-êi, trong **Đ** ã yãu n-íc gi÷ vÞ trÝ trung t©m, **Đ**ng **Đ**u b¶ng gi, trÞ tinh thçn truyền thành ViÕt Nam vµ lµ sù thó hiõn cao nhất **Đ** **Đ** của con ng-êi. §ã chÝnh lµ t×nh yãu vµ lµng trung thục **Đ** ãi vớ

- Tiếp thu những giá trị đạo đức phương Đông, phương Tây

- Hả ChÝ Minh chó trắng ch³/₄t
lắc tinh hoa ①o ①øc nh①n lo¹i
chøa ①ùng trong c₃c hắc thuyỐt
cĩa Nho gi₃o, PhỄt gi₃o, Thi@n
chóa gi₃o. ①ã lự ①iòu nh①n vự
①o tu th①n cĩa Nho gi₃o; t- t-
ềng tỗ bi, cøu khæ, cøu n¹n cĩa
PhỄt gi₃o; t- t-ềng b₃c₃i, bao
dung cĩa ①øc chóa Gi@ Su, t- t-
ềng c«ng b»ng, tù do cĩa c₃c
nhự Khai s ng Ph p

Đạo Khổng tử không phải là một tôn giáo, nói đúng hơn thì đó là một môn dạy đạo đức và phép xử thế.

Đức thiên chúa là một tấm gương hi sinh triệt để

- **Tiếp thu quan** **®iÓm M, c,**
ingghen, L^anin vÒ **®¹o** **®øc**

- Hướng tới giải phóng con người, giải
phóng xã hội

- Công bằng, bình đẳng, dân chủ, phát huy
mọi năng lực cá nhân người lao động

- Mang tinh thần quốc tế cao cả

- Đạo đức XHCN là đỉnh cao của đạo đức
nhân loại, là cơ sở quan trọng nhất hình
thành tư tưởng Hồ Chí Minh về đạo đức

LÊNIN VÀ CÁC DÂN TỘC PHƯƠNG ĐÔNG

Nếu giai cấp vô sản phương Tây coi **Lênin** là một thủ lĩnh, một lãnh tụ, một người thầy thì các dân tộc phương Đông lại coi Lênin là một người con vĩ đại hơn nữa, cao quý hơn nữa, nếu tôi có thể nói như vậy.

Không phải chỉ thiên tài của Người, mà chính là tính coi khinh sự xa hoa, tinh thần yêu lao động, đời tư trong sáng, nếp sống giản dị, tóm lại là đạo đức vĩ đại và cao đẹp của người thầy, đã ảnh hưởng lớn lao tới các dân tộc châu Á và đã khiến cho trái tim của họ hướng về Người, không gì ngăn cản nổi.

Quen bị đối xử như những kẻ lạc hậu, thấp hèn, các dân tộc phương Đông đã coi Lênin là hiện thân của tình anh em bốn bể. Không những họ biết ơn Người mà còn tha thiết yêu mến Người. Họ tôn kính Người tương tự như tôn kính cha mẹ. Có thấy các sinh viên Trường đại học các dân tộc phương Đông khóc sưng cả mắt, có thấy các chàng trai trẻ đó nức nở khi biết tin Lênin từ trần thì mới hiểu thấu được tình yêu của họ đối với Người.

Lênin từ trần, đó là cái tang chung cho toàn thế giới. Quốc dân đảng⁵⁰ (đảng nhân dân, hiện nắm chính quyền ở Hoa Nam) đang họp đại hội thì được tin Lênin mất. Toàn thể đại hội đứng ngay dậy và buổi họp được bế mạc để tổ ý để tang Lênin. Theo đề nghị của bác sĩ **Tôn Dật Tiên**, Chính phủ Quảng Châu đã quyết định ngừng các cuộc biểu diễn nghệ thuật trong ba ngày. Tất cả các công sở đều

2. Nội dung cơ bản

a. Vai trò và sức mạnh đạo đức

- Đạo đức cả vai trò to lớn với hình vi con người
- Đạo đức là nền tảng của người công nhân
- Chăm lo đạo đức là công việc thường xuyên để nâng cao năng lực, uy tín lãnh đạo của Đảng
- Đạo đức là bản chất, mục tiêu của CNXH
- Đạo đức là thước đo lòng cao thượng của con người
- Đạo đức công nhân là sức lực giúp con người trong những trường hợp khó khăn, khó khăn của tiến trình xã hội
- Đạo đức công nhân là sức lực giúp con người trong những trường hợp khó khăn, khó khăn của tiến trình xã hội

b. Tính thống nhất và tính toàn diện trong tư tưởng đạo đức HCM

- Tính thống nhất
- Tính toàn diện

c. Quan điểm về những chuẩn mực đạo đức cách mạng

Những phẩm chất đạo đức cơ bản của con người Việt Nam trong thời đại mới.

```
graph TD; A["Những phẩm chất đạo đức cơ bản của con người Việt Nam trong thời đại mới."] --> B["Trung với nước, hiếu với dân"]; A --> C["Yêu thương con người"]; A --> D["Cẩn kiệm liêm chính, chí công vô tư"]; A --> E["Tinh thần quốc tế trong sáng"];
```

Trung với nước,
hiếu với dân

Yêu thương
con người

Cẩn kiệm liêm
chính, chí công
vô tư

Tinh thần quốc
tế trong sáng

- Trung với nước, hiếu với dân.

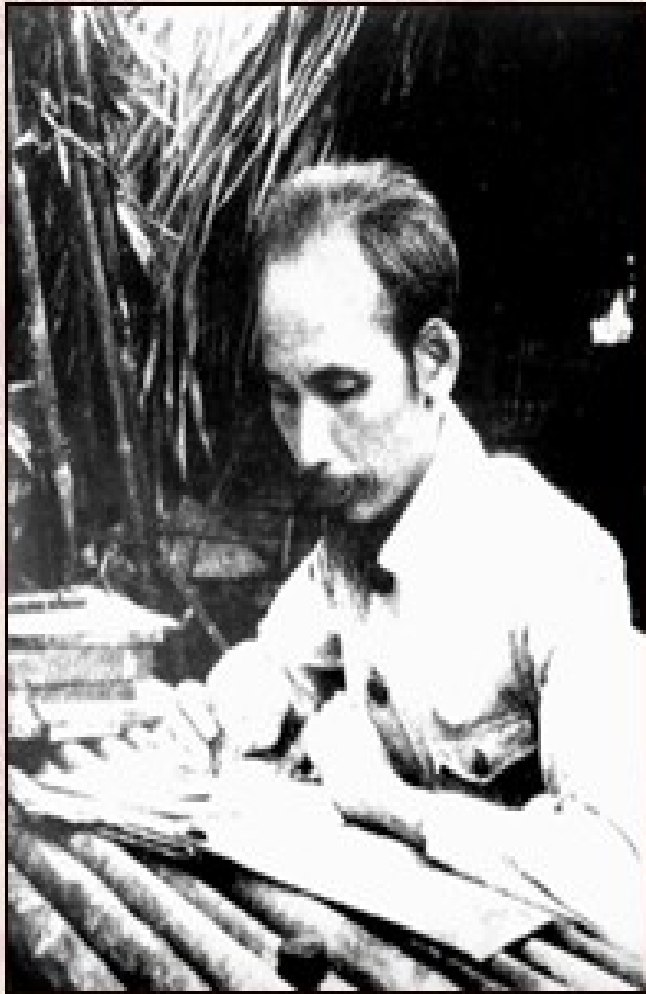

*Chủ tịch Hồ Chí Minh trao tặng
Trưởng Võ bị Trần Quốc Tuấn lá cờ
“Trung với nước, hiếu với dân”, nhân
dịp khai giảng khoá đầu tiên,
26-5-1946.*

- Đây là phẩm chất đạo đức quan trọng, bao trùm nhất
- “Trung” “Hiếu” là các khái niệm đạo đức truyền thống, được Hồ Chí Minh bổ sung vào những nội dung mới
- Trung với nước là phải yêu nước, yêu CNXH, có trách nhiệm xây dựng và bảo vệ đất nước
- Hiếu với dân là phải thương dân, tin dân, lấy dân làm gốc, đấu tranh để giải phóng nhân dân...

- Cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư

SỬA ĐỔI LỖI LÀM VIỆC

Viết xong tháng 10-1947.

Ký tên: X.Y.Z.

Nxb. Sự thật xuất bản lần đầu tiên năm 1948, xuất bản lần thứ 7, năm 1959.

Theo sách xuất bản lần thứ 7, năm 1959.

Chủ tịch Hồ Chí Minh làm việc ở căn cứ kháng chiến Việt Bắc.

Yêu thương con người

Chủ tịch Hồ Chí Minh góp gạo cùng nhân dân cứu đồng bào bị đói, năm 1945.

- Có tinh thần quốc tế trong sáng

- Đây là chuẩn mực đạo đức điều chỉnh hành vi rộng lớn trong quan hệ giữa các quốc gia, dân tộc
- Tinh thần quốc tế bắt nguồn từ bản chất quốc tế của giai cấp công nhân, từ bản chất XHCN qui định
- Tinh thần quốc tế bao gồm nội dung: Tôn trọng, giúp đỡ các dân tộc trong sự nghiệp chung chống áp bức, bất công, chống sự thù hằn giữa các dân tộc, chống phân biệt chủng tộc, xây dựng khối đoàn kết quốc tế

d. Những nguyên tắc xây dựng đạo đức mới

Những nguyên tắc xây dựng
đạo đức mới

```
graph TD; A[Những nguyên tắc xây dựng đạo đức mới] --> B[Nói đi đôi với làm, phải nêu gương về đạo đức]; A --> C[Xây đi đôi với chống]; A --> D[Phải tu dưỡng đạo đức suốt đời];
```

Nói đi đôi với
làm, phải nêu
gương về
đạo đức

Xây đi đôi
với chống

Phải tu dưỡng
đạo đức suốt đời

- “Đạo đức cách mạng không phải trên trời sa xuống. Nó do đấu tranh, rèn luyện bền bỉ hàng ngày mà phát triển và củng cố. Cũng như ngọc càng mài càng sáng, vàng càng luyện càng trong”.
- (Hồ Chí Minh toàn tập, tập 9 tr 293)

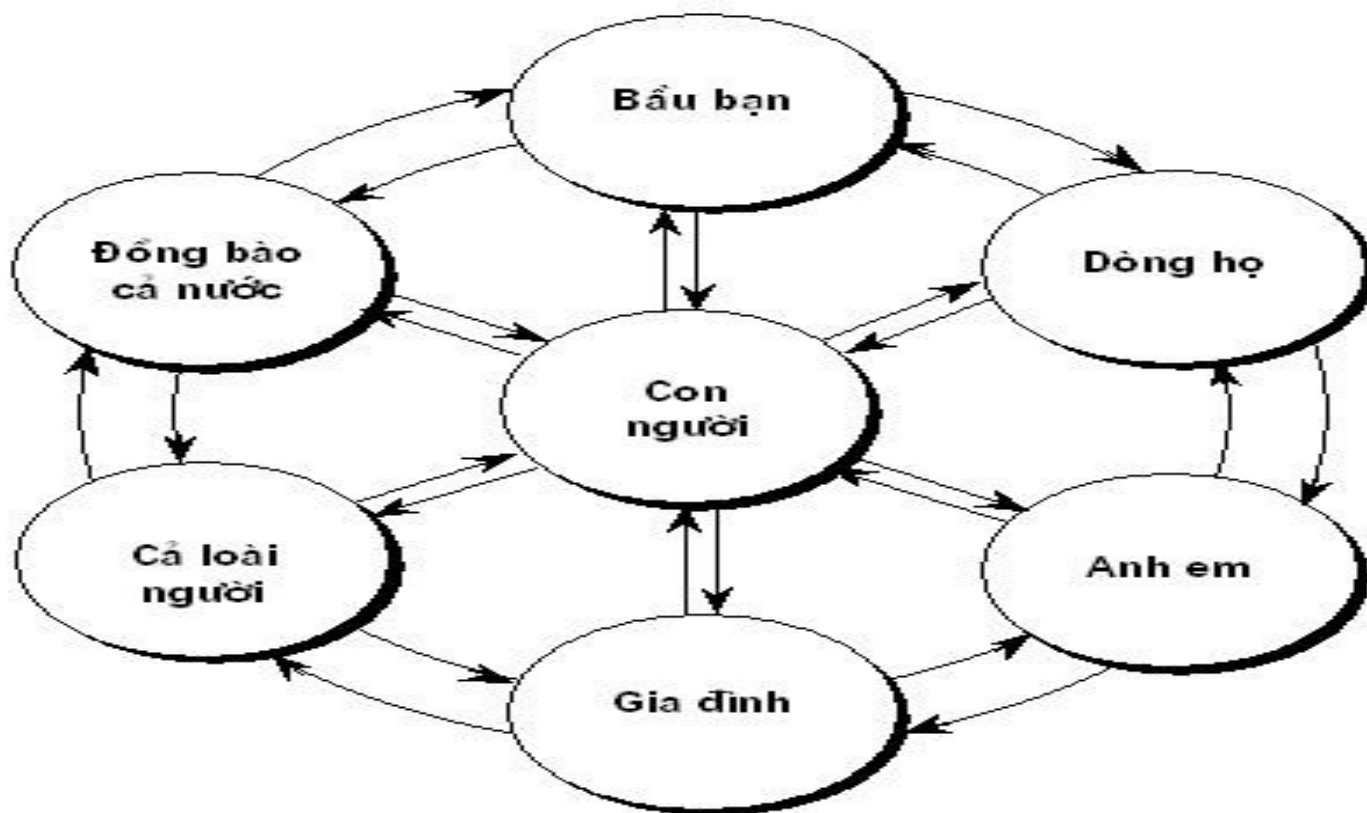
Cảnh sinh hoạt của Bác Hồ

III. Tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng con người mới

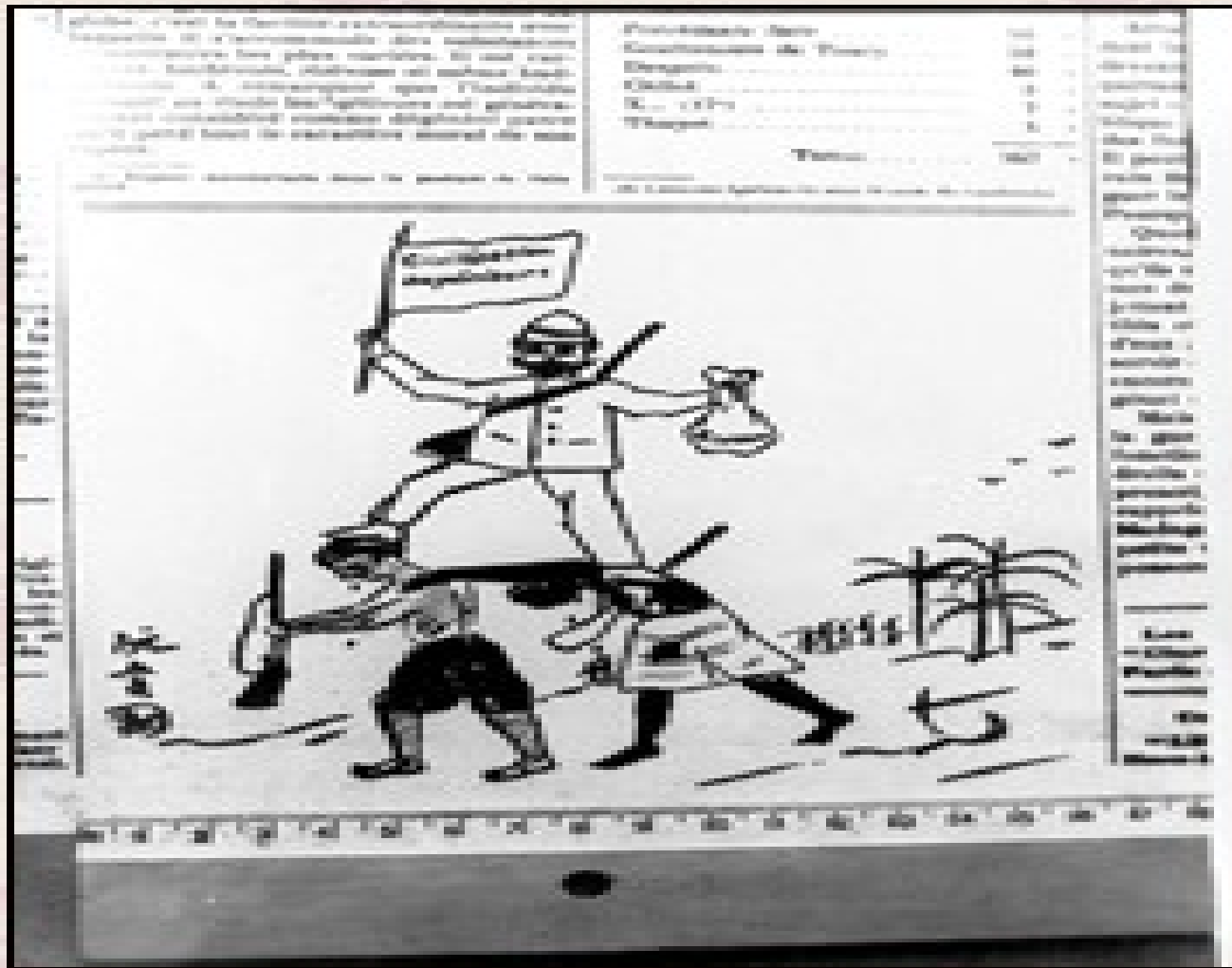
1. *Quan niệm của HCM về Con người*

- Quan điểm của chủ nghĩa Mác – Lênin
- Quan điểm của Hồ Chí Minh

- Con người hiện thực, gắn với những quan hệ xã hội hiện thực
- Con người lịch sử, gắn với từng thời kỳ cách mạng
- Con người là sự thống nhất giữa thể chất và tinh thần, đạo đức, phẩm giá...
- Con người có sự thống nhất giữa lập trường giai cấp và lập trường dân tộc

*Tranh đá kịch do Nguyễn Ái Quốc vẽ,
đăng báo Le Paria, tháng 5-1922.*

“Người cùng khổ”

“Người nô lệ”

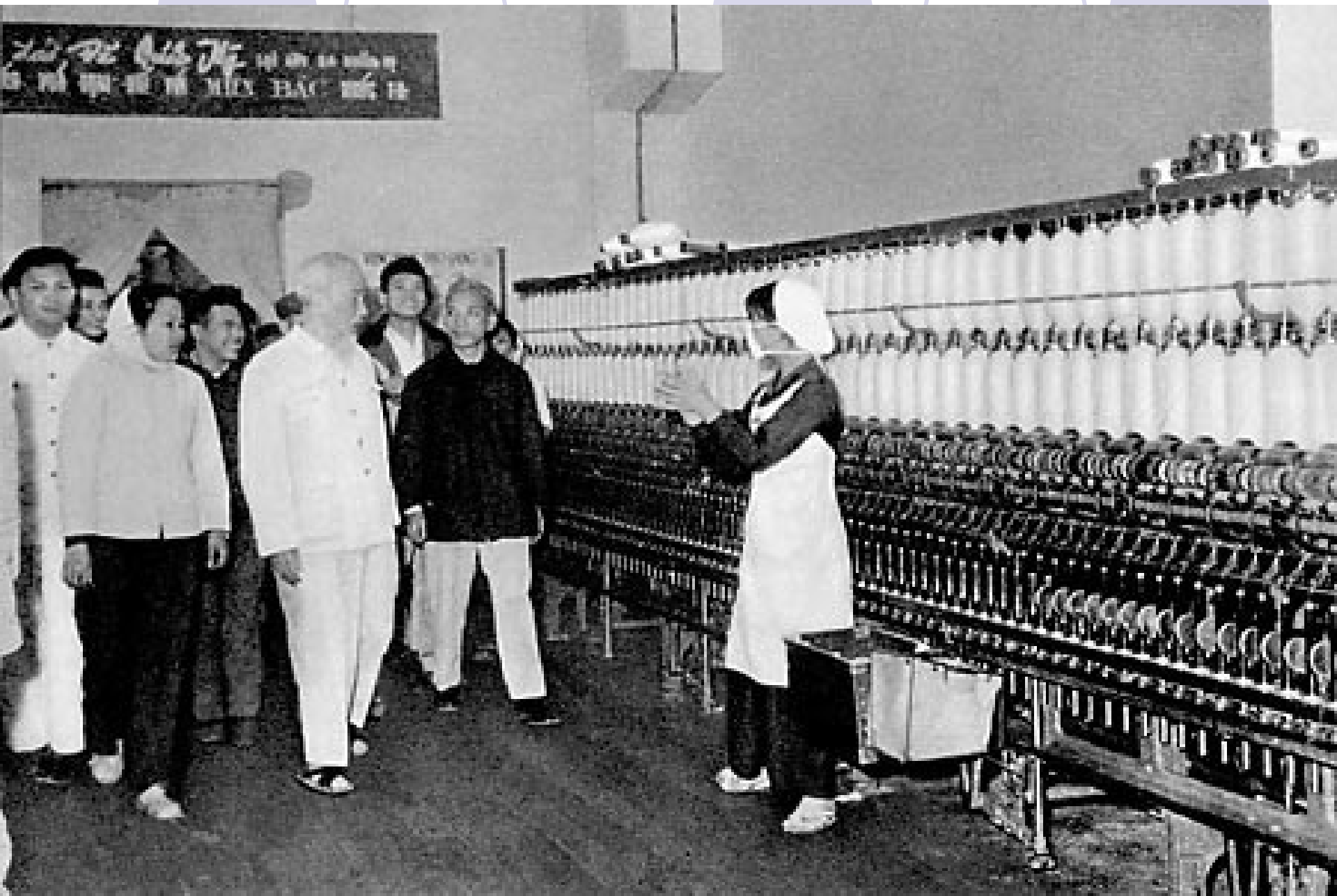

Cảnh sống cực khổ của người nông dân Việt Nam cuối thế kỷ 19 đầu thế kỷ 20.

Người nô lệ

“Người công nhân”

“Người nông dân tập thể”

Bác Hồ với tầng lớp trí thức

2. Quan điểm của HCM về vai trò con người và chiến lược “trồng người”

a. Vai trò của con người

- Con người là vốn quý nhất, nhân tố quyết định thành công của sự nghiệp cách mạng
- Con người vừa là mục tiêu, vừa là động lực của cách mạng; phải coi trọng, phát huy nhân tố con người

b. Quan điểm của Hồ Chí Minh về chiến lược “trồng người”

- “Trồng người” là yêu cầu khách quan, cấp bách, lâu dài của cách mạng
- Chiến lược “trồng người” là trọng tâm, bộ phận hợp thành chiến lược phát triển kinh tế - xã hội

3. Xây dựng con người là chiến lược hàng đầu của cách mạng

- Vai trò quan trọng của chiến lược “con người”
- Đào tạo con người là sự nghiệp chung của cả đất nước và của mỗi người
- Chiến lược đào tạo phải mang tính chất toàn diện trên mọi mặt, mọi lĩnh vực của đời sống xã hội
- Đào tạo con người vừa “hồng” vừa “chuyên”, vừa có đức, vừa có tài

